

ЗАХИСТ ВІД БУР'ЯНІВ —

основа інтенсивних технологій виращування сільськогосподарських культур

Застосування гербіцидів в інтенсивних технологіях виращування і захисту посівів сільськогосподарських культур від бур'янів при запровадженні системи інтегрованого захисту рослин.

культури, бур'яни, гербіциди, агроценози, технології, захист, посіви, конкуренція, ефективність, урожайність

Проблема забур'яненості посівів сільськогосподарських культур така ж давня як і саме землеробство. Бур'яни — незмінні супутники культурних рослин в агроценозах і постійно конкурують з ними за світло, вологу, поживні речовини незалежно від ґрунтово-кліматичних, погодних умов та місця їх виращування. В Україні до бур'янів належать близько 600—700 видів квіткових рослин, а понад 85% посівів розташовані на сильно та середньо забур'янені площі [1, 4, 6].

Залежно від видового складу бур'янових угруповань, щільності заселення, тривалості конкуренції культури з бур'янами втрати урожаю становлять 25—40%, інколи вони сягають 70—80%, або ж рослини гинуть. За даними ФАО щорічні втрати від бур'янів становлять 17—34% потенційно можливого урожаю. Тобто, вони перевищують втрати від шкідників, хвороб і нематод разом взятих [2, 3, 5].

На забур'янені полях ефективність використання поживних речовин і добрив знижується на 30—35%, бур'яни швидше за культурні рослини засвоюють елементи живлення, добрива також стимулюють проростання насіння бур'янів та наростання їх вегетативної маси.

Однією із біологічних особливостей бур'янів є їх здатність утворювати насіння в дуже великих кількостях, а коефіцієнт їх розмноження в сотні і навіть тисячі разів перевершує продуктивність культурних рослин. Разом із властивістю насіння зберігати життєздатність у ґрунті упродовж

В.М. ЖЕРЕБКО,
доктор сільськогосподарських наук,
професор
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

багатьох років створюється величезний запас його в орному шарі, який разом із органами вегетативного розмноження багаторічних видів визначає тип і ступінь потенційної і реальної забур'яненості посівів.

За даними професора Ю.П. Манька з органічними добривами на поля вноситься близько 25% загальної кількості насіння бур'янів, близько 73% — осипається на полі з вегетуючих рослин і 2% — заноситься вітром, тваринами, потоками талого і дощової води, з посівним матеріалом і поповнює його запаси в орному шарі ґрунту. Щоб знизити потенційну засміченість ріллі до рівня, за якого фактична забур'яненість не перевищуватиме ЕПШ, необхідно не менше 7 років винищувальних заходів, за умови щорічного зменшення запасів насіння бур'янів у ґрунті на 50% [7—9].

Надбання багаторічних наукових досліджень щодо розробки заходів захисту від бур'янів широко запроваджуються в інтенсивних технологіях виращування основних сільськогосподарських культур, які базуються на удосконаленні захисту посівів просапних культур механічним обробітком міжрядь та застосуванні гербіцидів вибіркової дії. Значний вклад у запровадження гербіцидів у технологічні процеси виращування багатьох культур в Україні внесли відомі вчені: І.В. Веселовський, Ю.Г. Мережинський, З.М. Грицаєнко, О.О. Івашенко, В.М. Жеребко, В.П. Борона, А.К. Лисенко, Л.П. Матюха, В.С. Зуза, Є.Ю. Мордерер, Л.Т. Ушакова та ін., які вивчали пряму і опосередковану дію гербіцидів на бур'яни і культурні рослини,

на продуктивність і якісні показники урожаю, у т. ч. наявність залишкових мікрокількостей пестицидів, визначали спектр дії окремих препаратів і їх бакових сумішей, позитивну і негативну післядію на наступні культури в ланці сівозміни, дію на фізіологічні і біохімічні процеси тощо.

Провідні хімічні компанії світу ведуть пошук гербіцидів з новими властивостями. У 80-х роках минулого століття на ринку засобів захисту рослин з'явилися системні проти-злакові гербіциди, які забезпечували надійний захист двосім'ядольних культур від бур'янів з родини тонконогових.

Дещо пізніше на ринок надійшли післясходові системні гербіциди суцільної дії на основі діючих речовин глүфосінат амонію та ізопропіламінна сіль глүфосату, які здатні знищувати багаторічні бур'яни у польових агроценозах, плодових насадженнях і виноградниках. Наявність таких гербіцидів змінила стратегію захисних заходів — їх проведення перенесли в систему основного обробітку ґрунту, коли поле вільне від культурних рослин. Позитивним у використанні даних препаратів є швидка їх деградація у доквіллі, що дає можливість упродовж кількох днів після їх застосування висівати різні культури.

Значного поступу набули гербіциди — похідні сульфонілсечовини, що здатні знищувати бур'яни з нормою в десятки і сотні разів меншою за норми препаратів попереднього покоління. Вони забезпечили прогрес в освоєнні інтенсивних технологій виращування культурних рослин, особливо — просапних.

У майбутньому можливе застосування гербіцидів з витратою 0,5—0,2 г/га, а для їх виготовлення буде достатньо лабораторних ліній, що забезпечать проведення захисних заходів на тисячах гектарів. Низька витрата препаратів потребує значно менших зусиль екосистеми для переведення препаратів у нетоксичні метаболіти або у прості сполуки, що має суттєво змінити екологічну ситуацію в аграрному секторі виробництва та позитивно вплинути на громадську думку щодо використання гербіцидів.

Спроба перейти на органічну систему землеробства призвела до зниження врожайності пшениці — на 54%, кукурудзи та ячменю — на 58%, сої — на 62%. Тому новітні технології базуються на раціональному поєднанні організаційного, агротехніч-

ного, біологічного і хімічного методів захисту від бур'янів і здатні зменшити забур'яненість посівів нижче ЕПШ. Проте, більш дієвим є регламентоване використання гербіцидів, від якого зниження забур'яненості посівів залежить на 70—75%, а решта відсотків — на всі інші методи [9, 10].

Тому, захист від бур'янів і застосування гербіцидів є основою інтегрованого захисту рослин від шкідливих організмів. Лише вирішення проблеми забур'яненості посівів робить доцільним використання мінеральних добрив, захист рослин від шкідників і збудників хвороб, забезпечить належні умови вирощування культурних рослин та значно покращить екологічну ситуацію у землеробстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко М.С. Бур'яни в посівах кукурудзи / М.С. Шевченко // Захист рослин. — 2000. — № 9. — С. 7—9.
2. Сайко В.Ф. Землеробство в сучасних умовах / В.Ф. Сайко // Вісник аграрної науки. — 2002. — № 5. — С. 5—10.

3. Примак І.Д. Сівозміни в землеробстві України / І.Д. Примак, В.О. Єщенко, Ю.П. Манько. — К.: КВЦ, 2008. — 347 с.

4. Николаева Н.Г. Вредоносность сорняков / Н.Г. Николаева, С.С. Ладан // Земледелие. — 1998. — № 1. — С. 20—22.

5. Долженко В.И. Биолого-токсикологические требования к совершенствованию ассортимента гербицидов на рубеже XXI века / В.И. Долженко, А.А. Петунова, Т.А. Маханькова // Состояние и развитие гербологии на пороге XXI столетия. — Голицыно: ВНИИФ, 2000. — С. 122—126.

6. Борона В.П. Интегрированный захист кормових і зернофуражних культур від бур'янів / В.П. Борона, В.В. Карасевич, В.М. Солоненко // Вісник аграрної науки. — 2003. — № 10. — С. 46—49.

7. Манько Ю.П. Еволюція та сучасний зміст поняття системи землеробства / Ю.П. Манько, С.П. Танчик, О.І. Примак, І.Д. Примак // Посібник українського хлібороба. — К.: Академ прес, 2011. — С. 77—82.

8. Манько Ю.П. Ефективність екологічного землеробства в Лісостепу України / Ю.П. Манько // Посібник українського хлібороба. — 2009. — С. 263—266.

9. Жеребко В.М. Про нові можливості в захисті посівів озимої пшениці від бур'янів / В.М. Жеребко, Ю.В. Жеребко, П.О. Рябчук // Науковий вісник НАУ. — К.: НАУ, 2002. — Вип. 53. — С. 26—31.

10. Пестициди і технічні засоби їх засто-

сування / М.Д. Євтушенко, Ф.М. Марютін, В.М. Жеребко та ін. // Навч. посібник. — Х.: Майдан, 2015. — 480 с.

Жеребко В.М.

Защита от сорняков — основа интенсивных технологий выращивания сельскохозяйственных культур

Освещается значение применения гербицидов в интенсивных технологиях выращивания и защиты посевов сельскохозяйственных культур от сорняков, их место при внедрении системы интегрированной защиты растений.

культуры, сорняки, гербициды, агроценозы, технологии, защита, посевы, конкуренция, эффективность, урожайность

Zherebko V.M.

Protection from weeds is the basis of intensive technologies of cultivation of agricultural crops

It is pointed out the importance of herbicide application in intensive technologies of cultivation and protection of crops from weeds, their place in integrated crop protection.

crops, weeds, herbicides, agriculture, technology, protection, crops, competition, efficiency, productivity

УДК 632.913.1

© Ю.Е. Клечковський, Є.Ф. Нямцу, 2016

ЙОДИСТИЙ МЕТИЛ —

перспективи використання проти карантинних організмів на свіжих овочах і фруктах

Розкрито проблема відсутності ефективних фумігантів для оперативної обробки свіжої плодоовочевої продукції проти карантинних організмів. Розглянуто питання можливості заміщення бромистого метилу іншим фумігантом для незараження свіжих овочів і фруктів, а саме — йодистим метилом. Вказано напрями подальшого вивчення цієї хімічної сполуки для безпечного використання в якості інсектициду-фуміганту.

карантинна фумігація, йодистий метил, шкідливі організми, фітотоксичність, сприйнятливість шкідників, безпечне використання

Потреба використання ефективного фуміганту проти карантинних організмів в імпорتنих партіях свіжих овочів і фруктів завжди була актуальною, особливо в зв'язку з їх переміщенням в рамках вимог су-

Ю.Е. КЛЕЧКОВСЬКИЙ,
доктор сільськогосподарських наук

Є.Ф. НЯМЦУ,
науковий співробітник
Дослідна станція карантину винограду
і плодкових культур ІЗР НААН

часних міжнародних торгових відносин. Плодоовочева продукція, що швидко псується, вимагає скорочення до мінімуму графіка її доставки споживачеві, створення необхідних умов для її транспортування і швидкого, у разі необхідності, проведеного фітосанітарних процедур. Крім того, для недопущення розповсюдження обмежено поширених карантинних організмів у межах карантинних зон України слід шукати

нові форми інсектицидів, за допомогою яких можна було б ефективно контролювати їх чисельність хімічними обробками.

Раніше ці проблеми успішно вирішували шляхом фумігації свіжої плодоовочевої продукції бромистим метилом (надалі метилбромід, бромметан) [1—4, 6]. Однак, виведення його з обігу промислового застосування та обмеження його використання у фітосанітарних процедурах (відповідно до вимог Монреальського протоколу щодо озоноруйнуючих речовин), створило гостру необхідність його заміщення альтернативними фумігантами в даному сегменті фітосанітарної безпеки [9]. Створений «вакуум» у використанні ефективних інсектицидів фумігантної дії, як для карантинної фумігації сільськогосподарської продукції, мета якої — досягнення